

Phillips-görbe, Okun törvénye

Aggregált kínálat

Tóth Gábor

Budapesti Corvinus Egyetem

Makroökonómia

Mit tudunk eddig?

- Ismerjük a kamat és a jövedelem közti kapcsolatot az árupiacon (IS görbe).
- Ismerjük a monetáris politika viselkedését a kamat és infláció viszonylatában (MP görbe).
- A kettőből levezettük az aggregált keresleti (AD) görbét.

Aggregált kínálat

Motiváció

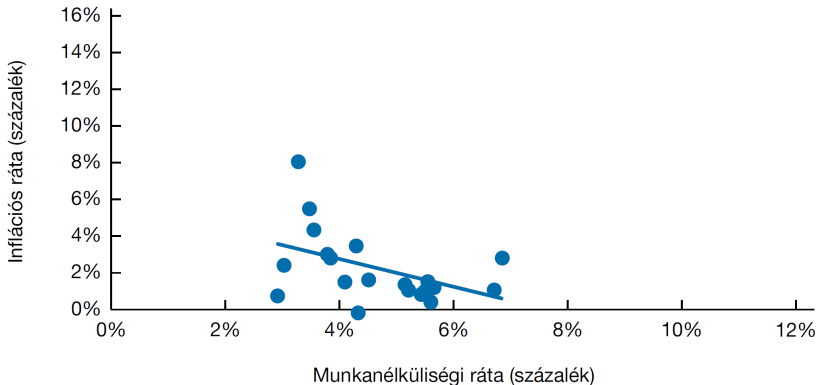
- 1960-as évek: Kennedy és Johnson kormánya. Paul Samuelson és Robert Solow Nobel-díjas tanácsadók.
- Expanzív gazdaságpolitika: kismértékű növekedés az inflációban, cserébe tartósan alacsonyabb munkanélküliség.
- Valóság: később gyorsuló infláció, magas munkanélküliség.

Hol volt a hiba? Nézzük meg az AS görbét, ami az AD-val együtt meghatározza az aggregált kibocsátást és inflációt.

Phillips-görbe

- Phillips, A.W. (1958): The Relation Between Unemployment and the Rate of Change of Money Wage Rates in the United Kingdom, 1861–1957.
- UK adatok alapján kisebb munkanélküliség gyors bérnövekedéssel jár.
- Bérek helyett inkább inflációt becsültek.
- Fesztes munkaerőpiac: munkaerőhiány miatt béremelés, ami áremelésbe megy át.

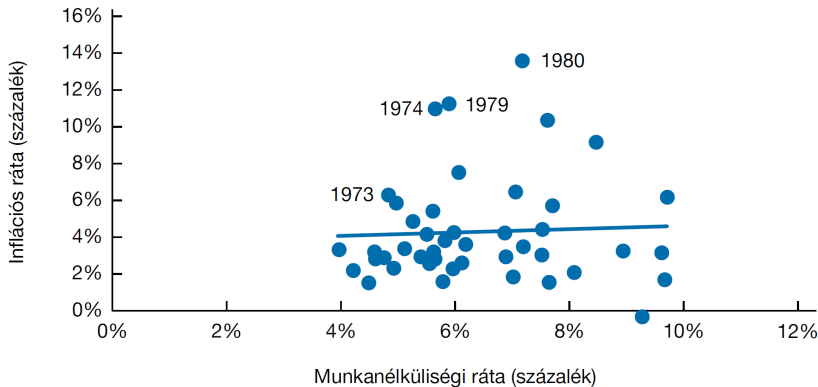
Phillips-görbe az USA-ban 1950–1969 között

A Phillips-görbe és az 1960-as évek gazdaságpolitikája

- Samuelson, P. – Solow, R. (1960): Analytical Aspects of Anti-Inflation Policy.
- A Phillips-görbe által leírt kapcsolat kihasználása gazdaságpolitikai célokra.
- Gazdaságpolitika tud hatni inflációra és munkanélküliségre.
- 3%-os munkanélküliségi cél elérhető egy 4-5 %-os infláció árán.
- Kennedy- és Johnson-kormányzat meghatározó irányvonala.
- Kezdeti sikerek után az 1960-as évek végétől gyorsuló infláció, magas munkanélküliség.

Phillips-görbe az USA-ban 1970–2013 között

Friedman–Phelps-féle elemzés

- Friedman, M. (1967): The Role of Monetary Policy
- Phelps, E. (1968): Money-Wage Dynamics and Labor-Market Equilibrium
- A Phillips-görbe nominális béreket tekint, holott a reálbérek számítanak.
- Ha a várt infláció nő, a bérek is nőnek, miközben a feszesség miatt is emelkednek a bérek.
- **Munkanélküliség természetes rátája:** teljes foglalkoztatottságnál megvalósuló munkanélküliségi ráta. A bérek és árak rugalmasak. Hosszú távon a gazdaság eléri ezt az állapotot.

Várakozásokkal kiegészített Phillips-görbe

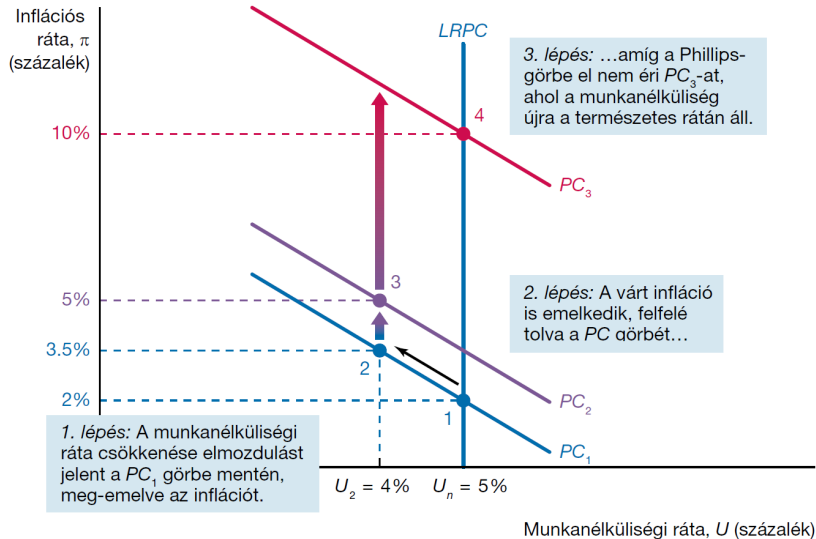
$$\pi = \pi^e - \omega(U - U_n)$$

Ahol:

- π : infláció
- π^e : várt infláció
- U : munkanélküliségi ráta
- U_n : munkanélküliség természetes rátája
- $(U - U_n)$: munkanélküliségi rés a feszesség mérésére
- ω : infláció érzékenysége a munkanélküliségi résre

Mivel hosszú távon $\pi = \pi^e$, így $U = U_n$. Tehát hosszú távon nincs összefüggés a munkanélküliség és infláció között (**klasszikus dichotómia**).

Rövid és hosszú távú Phillips-görbék

Rövid és hosszú távú Phillips-görbék

- **Hosszú távon nincs összefüggés a munkanélküliség és az infláció között.** A nagyobb hosszú távú infláció nem jár együtt kisebb munkanélküliséggel.
- **Rövid távon van kapcsolat a munkanélküliség és az infláció között.** Valamivel magasabb inflációval lehet csökkenteni a munkanélküliséget.
- **Kétféle Phillips-görbe van: hosszú távú és rövid távú.**
- Phillips-görbe az 1960-as évek után: Ha a munkanélküliség tartósan a természetes szintje alatt van, megszűnik a negatív kapcsolat az infláció és a munkanélküliség között.

Modern Phillips-görbe

- 1973 és 1979: olajársokkok miatt infláció megugrik.
- Kínálati sokkok ársokkokat (ρ) eredményeznek.

$$\pi = \pi^e - \omega(U - U_n) + \rho$$

- Rövid távon a bérek és árak ragadósak. Minél rugalmasabbak az árak és bérek ($|\omega| \uparrow$), annál gyorsabban reagálnak az U_n -től való eltérésre. Kellően nagy ω esetén a Phillips-görbe függőleges.

Modern Phillips-görbe adaptív várakozásokkal

- A vállalatok és háztartások az előző időszak inflációt várják:

$$\pi^e = \pi_{-1}$$

$$\pi = \pi_{-1} - \omega(U - U_n) + \rho$$

- Ha az árak ragadósak, akkor az infláció is az. Reális, hogy a béreket és árakat a múlt alapján határozzák meg, így az infláció sem teljesen alkalmazodik, ha változnak a várakozások.
- Túl mechanikus, ennél kifinomultabban is lehetne. (Racionális várakozások.)

Modern Phillips-görbe adaptív várakozásokkal

- Alternatív felírás:

$$\Delta\pi = \pi - \pi_{-1} = -\omega(U - U_n) + \rho$$

- Negatív munkanélküliségi rés (fesztes munkaerőpiac) az infláció emelkedését (gyorsulását) eredményezi → **akcelerációs Phillips-görbe**.
- U_n értelmezése: nem inflációgerjesztő munkanélküliségi ráta (non-accelerating inflation rate of unemployment, NAIRU).

Aggregált kínálati görbék

Teremtsük meg a kapcsolatot az
infláció és a vállalatok által termelni
kívánt teljes kibocsátás között!

Hosszú távú aggregált kínálati görbe (LRAS)

Hosszú távon a kibocsátást a technológia, az elérhető tőkeállomány és munkaerő mennyisége határozza meg.

$$LRAS = Y^P = AK^\alpha L^{1-\alpha},$$

ahol Y^P a poteniciális kibocsátás. (Vagy természetes kibocsátás – munkanélküliség természetes szintje mellett.)

Alternatíva: Ha a bérek és árak teljesen rugalmasak (lásd LRPC), akkor megszűnik a munkanélküliség és infláció közti kapcsolat.

Klasszikus dichotómia: árszínvonalnak nincs reálhatása.

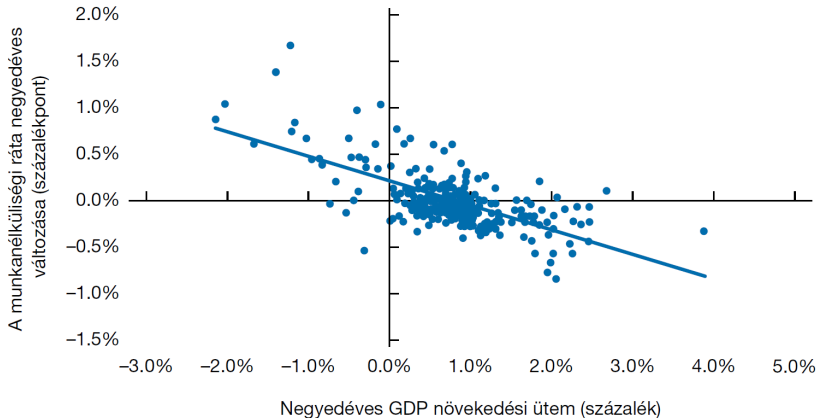
Rövid távú aggregált kínálati görbe

Az $(U - U_n)$ munkanélküliségi rés helyére írjuk be az $(Y - Y^P)$ kibocsátási részt!

$$U - U_n = -0,5(Y - Y^P)$$

- Okun-törvény: negatív kapcsolat a munkanélküliségi rés és a kibocsátási rés között.
- Értelmezés: Ahány százalékponttal a potenciális felett van a kibocsátás, annyiszor fél százalékponttal van a munkanélküliség a természetes alatt.
- Értelmezés2: A kibocsátás egy százalékpontos emelkedése a munkanélküliség fél százalékpontos csökkenését eredményezi.
- Miért nem 1:1 az arány? Intenzívebb dolgoztatás. Jobb álláslehetőségek miatt új emberek jelennek meg a munkaerőpiacon. (Foglalkoztatottság jobban nő, mint a munkanélküliség csökkenne.)

Okun törvénye (USA, 1960–2013)

Rövid távú aggregált kínálati görbe

Adaptív várakozásokat feltételezve a Phillips-görbe rövid távon:

$$\pi = \pi_{-1} - \omega(U - U_n) + \rho$$

Okun törvénye:

$$U - U_n = -\beta(Y - Y^P)$$

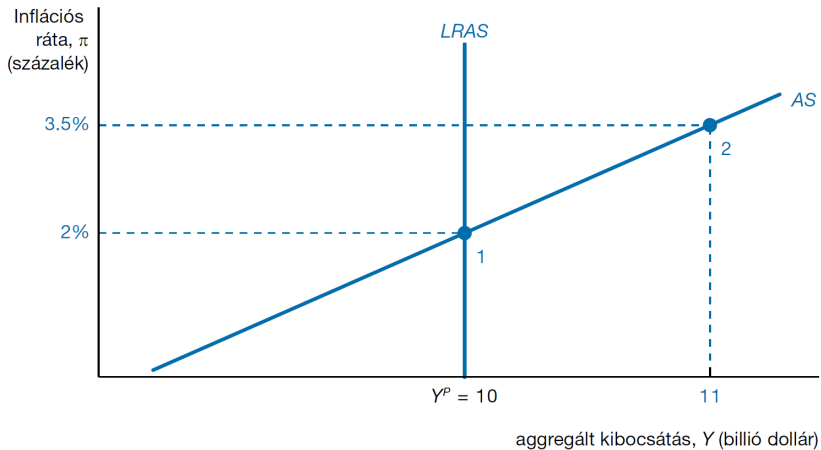
Okun törvénye behelyettesítve a Phillips-görbébe:

$$\pi = \pi_{-1} + \gamma(Y - Y^P) + \rho,$$

ahol $\gamma = \beta\omega$, és AS pozitív meredekségű.

- Ha $Y > Y^P$, akkor munkanélküliség csökken, a munkaerőpiac feszesebb, béremelések következnek.
- Árak és bérek rugalmasabbak ($\omega \uparrow$) $\rightarrow \pi$ erősebben reagál. Tehát $\gamma \uparrow$, vagyis az aggregált kínálati görbe meredekebb.
- Tökéletesen rugalmas árak és bérek esetén az aggregált kínálati görbe függőleges.

AS és LRAS

LRAS eltolódása

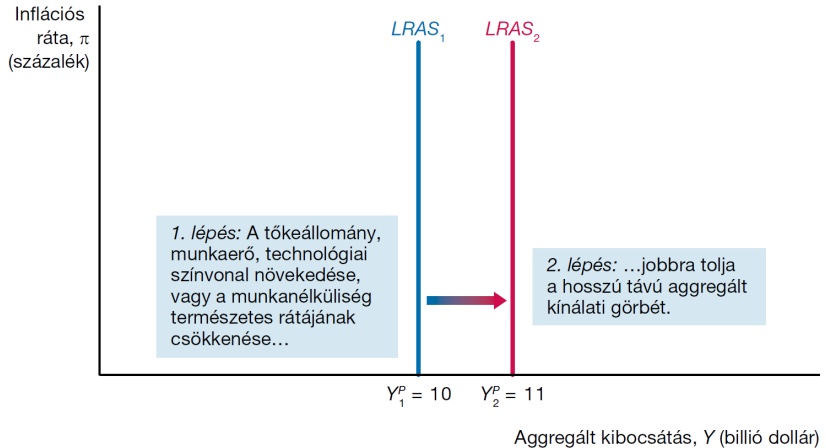
Termelési függvény tényezőinek változása okozhatja:

- Rendelkezésre álló tőkeállomány
- Munkaerőkínálat
- Technológia

Ezek általában állandó ütemben növekednek, így elvileg Y^P állandóan jobbra tolódna – ezt mégse ábrázoljuk.

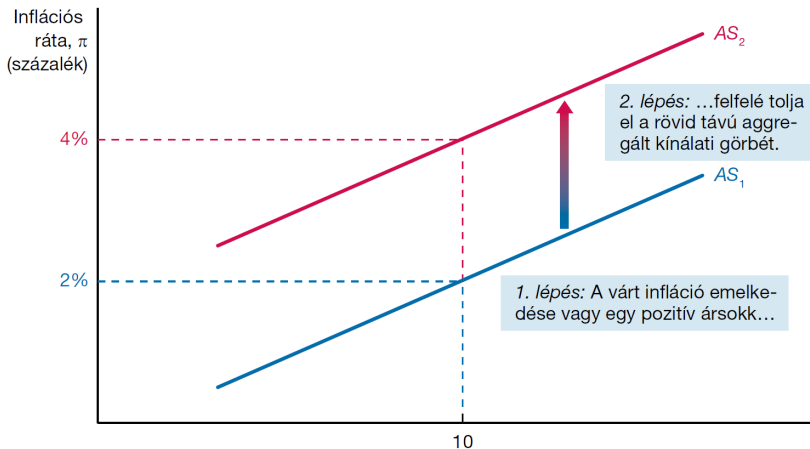
Munkanélküliség természetes rátájának csökkenése jobbra tolhatja LRAS-t.

LRAS eltolódása

AS eltolódása – várt infláció

Adaptív várakozásoktól függetlenül is változhat az inflációs várakozás.

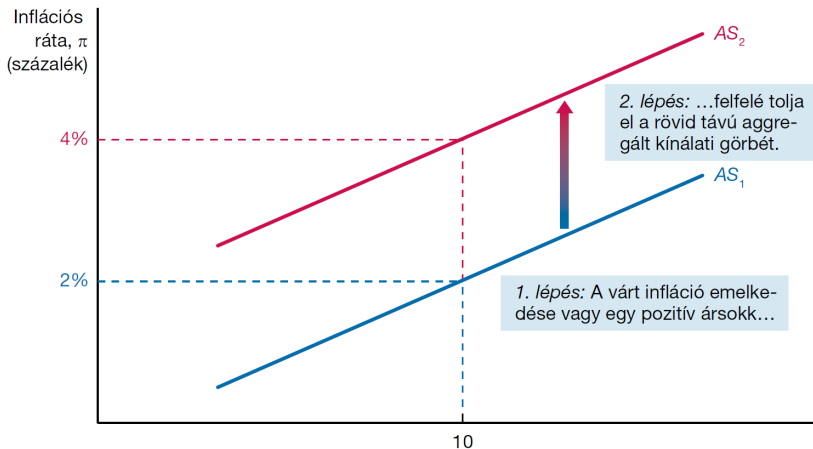
Aggregált kibocsátás, Y (billió dollár)

AS eltolódása – ársokk

Pl. energiaárak emelkedése.

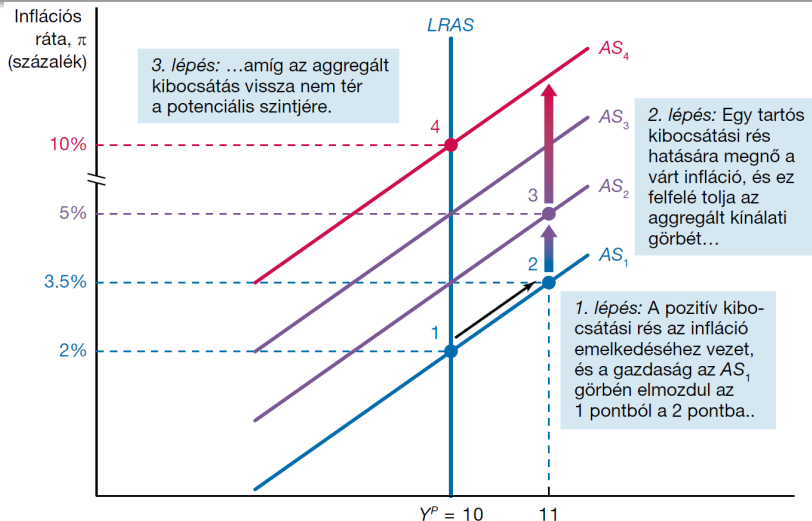

Aggregált kibocsátás, Y (billió dollár)

AS eltolódása – tartós kibocsátási rés

- A tartósan pozitív kibocsátási rés túlfűtöttséghez, így az infláció emelkedéséhez vezet.
- Az adaptív várakozások miatt a várt infláció növekszik, ez felfelé tolja AS-t.
- A folyamat akkor ér véget, ha a kibocsátás visszatér a potenciális szintjére (ekkor $\pi = \pi^e$)

AS eltolódása – tartós kibocsátási rés

Aggregált kibocsátás, Y (billió dollár)

AD görbe

- Az infláció és az aggregált kiadás közötti kapcsolatot mutatja az árupiac egyensúlya mellett.
- Negatív meredekség: $\pi \uparrow \rightarrow r \uparrow \rightarrow C \downarrow, I \downarrow, NX \downarrow \rightarrow Y \downarrow$
- AD jobbra/fel tolódik az alábbiak hatására:
  - autonóm monetáris lazítás: $\bar{r} \downarrow$
  - autonóm fogyasztás növekedése: $\bar{C} \uparrow$
  - üzleti optimizmus javulása: $\bar{I} \uparrow$
  - kormányzati vásárlások növekedése: $\bar{G} \uparrow$
  - adók csökkenése: $\bar{T} \downarrow$
  - autonóm nettó export növekedése: $\bar{NX} \uparrow$
  - pénzügyi súrlódások csökkenése: $\bar{f} \downarrow$

AS és LRAS görbék

LRAS:

- Függőleges a potenciális kibocsátás Y^P szintjénél.
- Munkanélküliség természetes rátájának csökkenése jobbra tolja.

AS:

- Ár- és bérragadósság miatt pozitív meredekség: változások a potenciális szint fölé emelhetik a kibocsátást, így az inflációt is emelhetik.
- AS balra/fel tolódhat az alábbiak hatására:
  - várt infláció növekedése: $\pi^e \uparrow$
  - negatív ársokkok: $\rho \uparrow$
  - tartós kibocsátási rés: $(Y - Y^P) \uparrow$

Megvan a keresleti és a kínálati oldal!

Következő alkalommal össze is
illesztjük őket.

Tankönyv 11. fejezet

Aggregált kínálat levezetése

Több magyarázata is van a görbe meredekségének,
de mind ugyanarra a következtetésre jut.

A rövid távú aggregált kínálati görbe pozitív
meredekségű.

$$Y = Y_n + \alpha(P - P^e), \alpha > 0$$

Aggregált kínálat levezetése

Ragadós bérek modellje

Ragadós bérek modellje

A nominálbéreket hosszú távú szerződésekben rögzítik.

Nem képesek azonnal követni a gazdasági feltételek változásait, lassan alkalmazkodnak.

Ragadós bérek modellje

- Mikor megkötik a szerződést, nem tudják előre, mekkora lesz az árszínvonal.
- Így a nominálbér, amiben megállapodnak

$$W = \omega P^e$$

ahol ω a tervezett reálbér, P^e pedig a várt árszínvonal.

Ragadós bérek modellje

- A vállalatok tájékozódnak a tényleges árszínvonalról (P), és a reálbér a következőképpen alakul

$$w = \frac{W}{P} = \frac{\omega P^e}{P} = \omega \frac{P^e}{P}.$$

- vagyis a reálbér akkor különbözik a tervezettől, ha a tényleges árszínvonal eltér a várttól ($P \neq P^e$)
- Ha $P > P^e$, akkor a reálbér alacsonyabb a tervezett szintjénél.
- Ha $P < P^e$, akkor a reálbér magasabb a tervezett szintjénél.

Ragadós bérek modellje

- A modell másik feltevése, hogy a munkakereslet határozza meg a foglalkoztatást.
- A munkások annyi munkát kínálnak, amennyit a vállalat hajlandó felhasználni az előre kikötött bér mellett

$$L^S = L^D$$

Ragadós bérek modellje

A vállalat munkakereslete a reálbértől függ (minél alacsonyabb a reálbér, annál több munkást foglalkoztat):

$$w = \frac{W}{P} \downarrow \rightarrow L^D \uparrow$$

Ragadós bérek modellje

Több munka felhasználásával nagyobb kibocsátásra képes a vállalat.

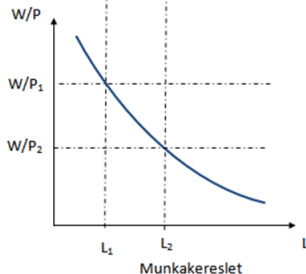
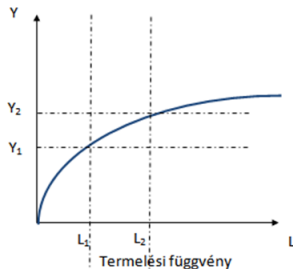
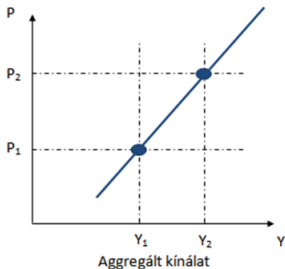
$$Y = aK^{\alpha}L^{1-\alpha}$$

Ragadós bérek modellje - Aggregált kínálat levezetése

- 1 Tegyük fel, hogy nőnek az árak (P_1 -ről P_2 -re)!
- 2 Mivel a nominálbér le van rögzítve a szerződésben, W nem változik.
- 3 Ha P nő és W nem változik, akkor a reálbér ($\frac{W}{P}$) csökken.
- 4 Alacsonyabb reálbér mellett azonban a vállalatok több munkást képesek alkalmazni (L_1 helyett L_2 -t).
- 5 Több munkással többet képesek termelni (Y_1 helyett Y_2 -t).

Ragadós bérek modellje

Ragadós bérek modellje

- Az árszínvonal és a kibocsátás között tehát pozitív irányú kapcsolat van (pozitív meredekségű az aggregált kínálati görbe).
- A várt árszínvonal és a kibocsátás között pedig negatív irányú a kapcsolat (ha P^e nő, magasabb nominálbérben állapodnak meg, így adott tényleges árszínvonal mellett magasabb a reálbér is, ami alacsonyabb foglalkoztatáshoz és kibocsátáshoz vezet).

Aggregált kínálat levezetése

Ragadós árak modellje

Levy, Bergen, Dutta, Venable: The Magnitude of Menu Costs: Direct Evidence from Large U.S. Supermarket Chains (1997)

- Az étlapköltség átlagosan 105.887\$ évente.
- Ez a bevétel 0,7 %-a és a nettó profit 35%-a.

Alan S. Blinder: On Sticky Prices: Academic Theories Meet the Real World (1994)

- A vállalatok 10,2%-a egy évnél ritkábban változtat árakat
- 39,3% évente egyszer
- 15,6% egy év alatt maximum kétszer
- 1,6% több mint 365 alkalommal

Ragadós árak modellje

A vállalatok nagy része nem változtat sűrűn az árakon
(pl. magas étlapköltség, vevők megtartása miatt).

Ragadós árak modellje

Tegyük fel, hogy kétféle vállalat létezik:

- Rugalmas áras: képesek bármikor árat változtatni
- Ragadós áras: a várható gazdasági feltételek alapján előre bejelentik az árakat.

Ragadós árak modellje

A vállalatok által tervezett ár két változótól függ:

- Árszínvonal (P): magasabb árszínvonal esetén magasabbak a vállalat költségei, így többet szeretne kapni a termékéért.
- Aggregált jövedelem (Y): a magasabb jövedelem növeli a vállalat terméke iránti keresletet, a magasabb kereslet pedig a vállalat által tervezett árat.

Ragadós árak modellje

A rugalmas áras vállalatok az alábbi szabály alapján határozzák meg áraikat:

$$P_{\text{rugalmas}} = P + a(Y - Y_n)$$

ahol $a > 0$, Y_n a természetes (potenciális) kibocsátás.

Ragadós árak modellje

A ragadós árak vállalatok előre rögzítik az árakat a várakozásaiknak megfelelően:

$$P_{\text{ragadós}} = P^e + a(Y^e - Y_n)$$

ahol $a > 0$, P^e és Y^e a várt árszínvonal és várt kibocsátás. Az egyszerűség kedvéért tegyük fel, hogy tényleges kibocsátásként a természetes szintet várják ($Y^e = Y_n$), így

$$P_{\text{ragadós}} = P^e$$

Ragadós árak modellje

Legyen a vállalatok s hányada ragadós áras, $1 - s$ hányada rugalmas. Ha az árszínvonal a kétféle vállalat által megállapított ár súlyozott átlaga, akkor

$$P = sP^e + (1 - s)(P + a(Y - Y_n))$$

P -re rendezve:

$$P = P^e + \frac{(1 - s) \cdot a}{s}(Y - Y_n)$$

Ragadós árak modellje

- Ha a ragadós áras vállalatok magas árszínvonalat várnak, akkor magas költségekre számítanak, így magas árakat határoznak meg.
- A magas árak arra készítetik a rugalmas áras vállalatokat, hogy ők is magas árak mellett döntsenek.
- A magas várt árszínvonal tehát magas jelenlegi árszínvonalat eredményez.

Ragadós árak modellje

- Ha nagy a termék iránti kereslet, a rugalmas áras vállalatok magas árakat állapítanak meg, ami magas árszínvonalhoz vezet.
- A kibocsátás árszínvonalra gyakorolt hatása a rugalmas áras vállalatok számarányától függ (minél nagyobb az arányuk, annál jobban változik az árszínvonal, ha a kereslet változik).

Rövid távú aggregált kínálati görbe

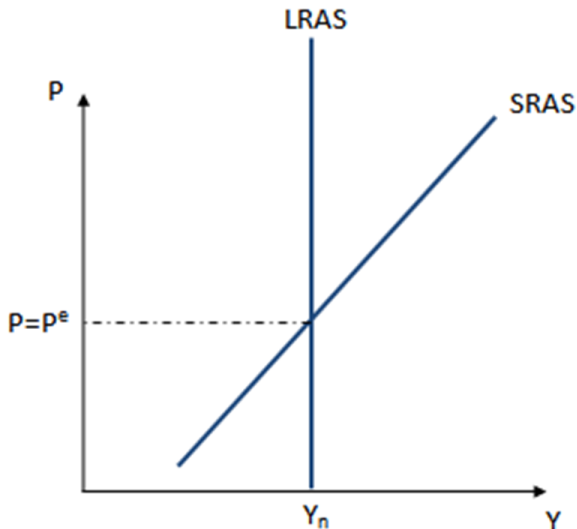
- Mindkét modell szerint pozitív meredekségű az SRAS:

$$P = P^e + \frac{(1-s) \cdot a}{s}(Y - Y_n)$$

- Ha az árszínvonal magasabb a várt szintjénél, akkor a kibocsátás meghaladja a potenciális kibocsátást.
- Ha az árszínvonal alacsonyabb a várt szintjénél, akkor a kibocsátás a potenciális szint alá süllyed.
- Átrendezve megkapjuk az ismerős formát:

$$Y = Y_n + \frac{s}{(1-s) \cdot a}(P - P^e)$$

Aggregált kínálati görbe

Rövid távú aggregált kínálati görbe

Felfelé tolódik, ha

- Nő a várt árszínvonal
- Pozitív az output gap (a kibocsátás meghaladja a természetes szintjét)